

Handvatten voor uw verkiezingsprogramma

Tweede Kamerverkiezingen 2025

versie: juli 2025

© Bert Rietberg voor J.P. van Eesteren

Voorwoord

Een stevig fundament voor Nederland

Een jong gezin dat kinderen wil, maar geen grotere woning kan vinden. Een vitaal seniorenechtpaar waarvan de kinderen de deur uit zijn, dat het huis wil verkopen maar geen passend appartement kan kopen. Een student die geen kamer vindt en daarom bij zijn ouders blijft wonen. Een ondernemer die wil verduurzamen, maar geen aansluiting krijgt op het stroomnet. De overheid die een weg wil aanleggen om files te verminderen, maar wordt teruggefloten door de rechter. Een bouwbedrijf dat aan de slag wil, maar alsnog nieuwe regels opgelegd krijgt die het project onrendabel maken. Het gebeurt allemaal.

Er zijn nog veel meer voorbeelden anno 2025. Wist u dat het in Nederland gemiddeld tien jaar duurt voordat de verhuishwagen bij de nieuwbouwwoning staat? En daarvan wordt zeker acht jaar besteed aan planvorming en procedures. Wordt dat probleem met uw programma kleiner?

De boel loopt niet vast door onwil of slechte bedoelingen – integendeel. De bouw- en infrasector houdt van vooruitgang. Van dingen maken. Van huizen bouwen, wegen aanleggen en dijken versterken. Het is een sector waar de plannen op de plank liggen en bouwers de handen uit de mouwen willen steken. En toch komt de sector niet vooruit.

De sector kampt met trage vergunningverlening, mede doordat er te weinig gespecialiseerde ambtenaren zijn. Ze loopt aan tegen onnodig ingewikkelde regels die aangrijpingspunt vormen voor procedures. De stapeling van landelijke, provinciale en gemeentelijke regels maakt bouwen extra kostbaar. We zien bestuurslagen die elkaar niet versterken, maar juist tegenwerken. Te veel langjarige projecten worden alsmear duurder door oplopende rente. Investerders haken af door onvoorspelbaar beleid. En niet te vergeten: het uitblijven van resultaat in het stikstofdossier werkt verlamdend.

Er is geen zilveren kogel die alle problemen oplost. Er moet meer samenhang komen die alles de juiste richting op duwt – van het fiscale domein, de beschikbare financiële middelen en het personeelsbeleid tot en met de bouwregels zelf. Daarbij moet uitvoering en uitvoerbaarheid centraal staan.

De komende kabinetsperiode moet bovendien in het teken staan van één nationale bouwopgave: natuur, recreatie, woningen, infrastructuur en energievoorziening in samenhang aanpakken. Op Rijksniveau moet het initiatief worden genomen om een visie op de ruimtelijke ordening te ontwikkelen, vast te leggen en uit te voeren. Wat gaan we waar doen, en onder welke voorwaarden? Alleen zo komt er ruimte om het woningtekort op te lossen, netcongestie te verhelpen, en veilig en vlot van A naar B te gaan.

Bouwend Nederland doet een dringend beroep op u: zorg voor die langetermijnvisie op de inrichting van ons land. Streef naar één landelijke norm voor goed en duurzaam bouwen. Zorg voor meer capaciteit bij vergunningverlening en – voorwaardelijk voor alles – geef duidelijkheid over reductie van stikstofemissies en natuurherstel.

Want weet dit: we houden van vooruitgang. Van dingen maken. Van innoveren. De handen uit de mouwen steken. En dat kan nu onvoldoende. Daarom bieden we u concrete voorstellen. Een stevig fundament. Een fundament waarop Nederland kan bouwen.

Arno Visser
Voorzitter Bouwend Nederland
a.visser@bouwendnederland.nl

Samen doorbouwen aan voldoende huizen

Nederland komt honderden duizenden woningen tekort, in alle soorten en maten. Niet alleen starters, maar ook gezinnen en ouderen kunnen geen passende woning vinden. Toch worden er structureel te weinig woningen gebouwd en steeds minder vergunningen verleend.

Voor in uw verkiezingsprogramma

1 Sturing op Ruimtelijke Ordening

Nederland staat voor grote uitdagingen op het gebied van woningbouw, ruimte voor ondernemers, mobiliteit, de energietransitie en versterking van de natuur via klimaatadaptatie, goed waterbeheer en stikstofreductie. Rijk, provincies en gemeenten hebben naast hun eigen bevoegdheden ook een sterke onderlinge afhankelijkheid bij de inrichting van ruimte. Gezien de opgave en de grensoverschrijdende vraagstukken moet er meer initiatief vanuit het Rijk komen. Het Rijk moet de leiding nemen door keuzes te maken en effectief gebruik te maken van bestaande instrumenten uit de Omgevingswet. Daarbij is het van belang dat provincies en gemeenten worden ondersteund met voldoende capaciteit en financiering.

2 Van aanbodgestuurd naar vraaggericht bouwen

Ondanks alle politieke aandacht worden er structureel te weinig woningen bijgebouwd. Een van de oorzaken is de stapeling van eisen op het gebied van kwaliteit, locatie, grootte, typologie en prijssegment. Met alle goede bedoelingen is de woningbouw de afgelopen jaren door specifieke regelgeving zo ingeperkt dat er steeds minder vergunningen worden aangevraagd en afgegeven. Een individueel belang kan de bouw van honderden starterswoningen jarenlang vertragen. Het woningaanbod moet aansluiten op de regionale vraag, in plaats van centraal in percentages te worden vastgelegd. Uitgangspunt zou moeten zijn: het toevoegen van één nieuwbouwwoning leidt lokaal of regionaal tot vier verhuisbewegingen. Dus: stop met de aanbodgestuurde

aanpak. Voor de korte termijn ligt er ruimte in een straatje of wijkje erbij, voor de lange termijn zijn nieuwe, grote locaties noodzakelijk.

3 Klimaatbewust bouwen

Om de klimaatdoelstellingen te halen – CO₂-neutraliteit in 2050 – is het van belang om ambitieuze doelen te stellen voor de woningbouw. Bouw- en energie-eisen moeten landelijk uniform zijn, in lijn met Europese regelgeving, en langjarige zekerheid bieden. Gemeenten moeten geen eigen aanvullende eisen of definities hanteren. Alleen dan kunnen bouw- en infrabedrijven blijven innoveren én investeren in verduurzaming.

4 Realistische plannen, binnen- en buitenstedelijk bouwen

Bouwen is uitvoeren – dus moet duidelijk zijn wat waar gebouwd wordt. Goede monitoring van plancapaciteit is essentieel om obstakels vroeg te signaleren en knelpunten op te lossen. Toch ontbreekt het daaraan. Uit recent onderzoek blijkt dat meer dan 50% van de woningzoekenden behoefte heeft aan een grondgebonden woning. Er zijn evenwichtige plannen nodig voor zowel binnenstedelijke als buitenstedelijke locaties. Door het gebruik van de recent gelanceerde publiek-private monitor (PPM) verplicht te stellen, kunnen doelstellingen en realisatie beter gevolgd en bijgestuurd worden.

Samen doorbouwen aan bereikbaarheid

Infrastructuur is essentieel voor het ontsluiten van nieuwe woonwijken, het klimaatbestendig maken van ons land en een soepele reis over fietspad, weg, water en spoor. Het Rijk is als grote opdrachtgever van cruciaal belang, net als provincies en gemeenten. Met een stabiele stroom aan opdrachten versterken maatschappelijke en economische opbrengsten elkaar. Zo blijft de sector investeren in innovatie, en kunnen vakmensen worden geworven en behouden.

Voor in uw verkiezingsprogramma

1 Veilige bruggen, tunnels, viaducten en sluizen

Het overgrote deel van onze infrastructuur is in de jaren '60 en '70 aangelegd en is nu aan een grote onderhoudsbeurt toe. Nederland staat voor de grootste onderhoudsopgave ooit. Het merendeel van onze infrastructuur is aangelegd in de jaren '60 en '70, en inmiddels dringend aan groot onderhoud toe. Tegelijk is het verkeer veel intensiever en zwaarder dan waarop de infrastructuur ooit is ontworpen. Er is structureel meer geld nodig dan nu beschikbaar is. De Algemene Rekenkamer berekende dat het tekort al is opgelopen tot €20 miljard. Zonder dit budget kunnen noodzakelijke projecten niet worden uitgevoerd.

2 Schoon water

Nederland dreigt eind 2027 niet te voldoen aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Dat kan leiden tot Europese boetes, maar ook tot problemen bij de vergunningverlening voor bouw- en infraprojecten en zelfs tot intrekking van bestaande vergunningen. De overheid moet risico's verkleinen door vervuiling beter bij de bron aan te pakken en lozingsvergunningen in lijn te brengen met de KRW. Daarnaast zijn extra middelen nodig om aan ecologische eisen te voldoen en technieken te ontwikkelen waarmee PFAS en microplastics uit (grond) water kunnen worden gefilterd.

Samen doorbouwen aan een duurzame toekomst

De bouw- en infrasector zet zich volop in voor het behalen van de klimaatdoelen: 55% CO₂-reductie in 2030 en klimaatneutraliteit in 2050. De Klimaat- en Energieverkenning 2024 toont aan dat de verduurzaming van de gebouwde omgeving op gang is, maar het tempo moet omhoog.

Voor in uw verkiezingsprogramma

1 Circulair bouwen verankeren

De bouwsector is verantwoordelijk voor circa 50% van het grondstoffengebruik en afval in Nederland. Circulair bouwen draagt bij aan grondstoffenzekerheid, CO₂-reductie en duurzame economische groei. Bouwend Nederland pleit voor duidelijke kaders en stimulansen, waaronder een nationale routekaart circulair bouwen 2030-2050.

2 Netcongestie aanpakken

Het elektriciteitsnet zit vol. Door vertraagde netuitbreidingen dreigen woningbouwprojecten stil te vallen. Fysieke ruimte voor netinfrastructuur moet daarom vanaf de planvorming worden gereserveerd in omgevingsvisies en bestemmingsplannen. Zorg dat netcapaciteit wordt meegenomen in de

woningbouwprogrammering. Versnel procedures en benut bestaande instrumenten. Introduceer een 'netbudget' als ontwerpcriterium én juridische basis voor gegarandeerde aansluiting.

3 Emissieloos bouwen en vervoeren

De verduurzaming van bouwmaterieel stagneert door knelpunten in beschikbaarheid, betaalbaarheid en laadinfrastructuur. Publieke opdrachtgevers vragen nog te weinig emissieloos aan. Het Rijk kan versnelling brengen door structureel en consistent opdrachten emissieloos uit te vragen, en provincies, gemeenten en andere opdrachtgevers daarin mee te nemen en meerkosten te dekken. Samenwerking met netbeheerders en marktpartijen aan standaardisatie van laadinfrastructuur is daarbij essentieel.

Samen doorbouwen aan sterke natuur

De natuur en biodiversiteit in Nederland zijn in slechte staat. Woningnood, netcongestie, verbetering van de infrastructuur: alle grote opgaven waar we voor staan kunnen alleen worden opgelost wanneer de stikstofuitstoot wordt verminderd en de natuur zich herstelt.

Voor in uw verkiezingsprogramma

1 Stikstofreductie noodzakelijk

Zonder effectief stikstofbeleid komt alles tot stilstand. Bouwend Nederland pleit samen met andere maatschappelijke organisaties voor een reductie van 40% in 2030 ten opzichte van 2019. Dit is nodig voor natuurherstel én ruimte voor nieuwe projecten.

Daarvoor is een juridisch houdbaar vergunningsstelsel nodig met bindende emissiedoelen per sector. Maak reductie niet langer vrijblijvend. Stel per sector plafonds op, gebaseerd op best beschikbare technieken.

Pak de gebiedsgerichte aanpak voortvarend op – in het verlengde van het Nationaal Programma Landelijk Gebied – met ondersteuning via grondbanken, kavelruil en nieuwe verdienmodellen, zoals biobased bouwmaterialen. Rond het Natuurnetwerk Nederland af en versterk natuurinclusieve landbouw.

Overheden moeten ook zelf kunnen leveren. Provincies en gemeenten hebben extra uitvoeringskracht nodig voor gebiedsprocessen.

Samen doorbouwen aan de toekomstige arbeidsmarkt

De krappe arbeidsmarkt zet ambities onder druk. Voor de grote opgaven is er dringend behoefte aan vakmensen in de bouw en infra – van timmerlieden tot constructeurs. De sector is volop aan het innoveren en digitaliseren en biedt werkgelegenheid op alle niveaus.

Voor in uw verkiezingsprogramma

1 Meer techniekonderwijs

Techniek en digitalisering worden steeds belangrijker. Door kinderen al op jonge leeftijd met techniek in aanraking te brengen, groeit de kans op instroom in technische opleidingen. Investeer daarom extra in techniekonderwijs in het primair en voortgezet onderwijs.

2 Goed werkgeverschap

Flexibiliteit is nodig in de conjunctuurgevoelige bouwsector. De afgelopen jaren zijn maatregelen genomen die tot doel hebben de positie van flexibele arbeidskrachten te verbeteren en schijnzelfstandigheid terug te dringen.

Naast deze 'flex minder flex' maatregelen zou volgende Commissie Borstlap ook maatregelen worden genomen die 'vast minder vast' zouden maken zodat werkgevers sneller en beter kunnen inspelen op de noden. Dit gebeurt nog te weinig.

Als de periode van loondoorbetaling bij ziekte naar maximaal een jaar wordt teruggebracht, zal dat ervoor zorgen dat bedrijven minder huiverig zijn om personeel aan te nemen. Zeker voor het MKB in de bouw- en infrasector zal dit stimulerend werken.

Voor verdere informatie kunt u contact opnemen met:

Jelmer Alberts

directeur belangenbehartiging
j.alberts@bouwendnederland.nl
06 51 76 98 50

Ruben Heezen

manager beleid & public affairs
r.heezen@bouwendnederland.nl
06 21 55 48 22

 BouwendNederland